

Soru Cevap
Derin Devlet

Soru:

Derin devlet tabiri, siyasetçilerin ve medyanın diline pelesenk olmuştur. Ancak bu sözler incelendiğinde, aslında bambaşka şeyler olduğu açığa çıkar. **O halde derin devlet ile ilgili siyasi gerçekleri daha iyi anlayabilmemiz için bu tabirin en kabul gören anlamını açıklayabilir ve daha fazla netlik kazandırmak için bazı örnekler verebilir misiniz? Bu örnekleri istemem sizi daha önemli ve daha değerli işlerinizden alıkoymuş ise özür dilerim. Yine de yardımlarınız için çok teşekkür ederim.**

Cevap:

Evet, derin devlet kavramıyla ilgili farklı görüşler söz konusu. Örneğin kimilerine göre, derin devlet, iktidarda yer almasa da yerleşik düzene karşı perde arkasından gizlice faaliyet yürüten güç odaklarıdır, tıpkı Türkiye’de bir zamanlar olduğu gibi... Kimilerine göre derin devlet, rejimin dizginlerini elinde tutan, ülkeyi dilediği gibi yöneten, başkalarını günah keçisi ilan etmek istediği bir sorun ortaya çıktığında iktidardan ayrılan, günah keçisi ilan edeceği birini iktidara getiren ve daha sonra yeniden iktidara dönen güçtür, tıpkı İngiltere’de olduğu gibi... Kimilerine göre, derin devlet, şuan Amerika’da Trump döneminde yaşandığı gibi, etkin siyasi partiler arası çekişmedir... Kimilerine göre, derin devlet, iktidar hatalarını ve başarısızlıklarını örtbas etmek, suçu derin devlet adı verilen yapının üstüne yıkmak için kullanılan bir günah keçisidir... Kimilerine göre, derin devlet, kamuoyunun ilgisini başka yöne çekmek istediğinde ya açıkça dillendirdiği ya da kinayeli ifadelerle ima ettiği bir manipülasyon aracıdır... Kimilerine göre ise derin devlet, müstemlekelerdeki emperyalist güçlerdir... Derin devlet tabirinin en kabul gören manasını ortaya koyabilmek için aşağıdaki hususlara bir göz atmamız gerekiyor:

Birincisi: Derin devletin bazı tanımları:

1- Dünyanın en eski sözlüklerinden bir olan Webster Sözlüğü’ne göre derin devlet: “Hükümet politikasını etkilemek ve yürürlüğe koymak için yasa dışı faaliyet gösteren, özellikle seçilmemiş hükümet yetkililerinden ve bazen özel kuruluşlardan (finansal hizmetler ve savunma endüstrilerinde olduğu gibi) oluştuğu iddia edilen gizli bir ağ.” Bu tanıma göre, yasa ve anayasa gibi resmi yapıların ötesinde, ulusu kontrol eden daha köklü bir erkin olduğu anlamına gelir. Bu erkin kendine özgü gündemi vardır ve seçilmiş hükümetin kararlarını baltalayabilir.

2- Vikipedi’ye göre, “Derin devlet, Türk siyasi yapısı içinde yer alan, istihbarat teşkilatları (iç ve dış), Türk Silahlı Kuvvetleri, güvenlik birimleri, yargı organları ve organize suç örgütlerinin üst düzey isimlerinden oluşan etkili antidemokratik bir güç ağıdır... Tarih boyunca şiddet ve çeşitli baskı yöntemleri, siyasi ve ekonomik güç odaklarını manipüle etmek için genellikle üstü kapalı biçimde kullanılmış ve böylece, siyasi alanın sözde demokratik yapısı içinde belli çıkarların gözetilmesi sağlanmıştır.”

3- Bu kişilerin derin devlet terimiyle ne kastettiklerini dikkatlice incelediğimizde, bu kavramın, devlet aygıtı içinde veya dışında yer alan ve siyasi sistemi kontrol eden, politikalarını, görüşlerini ve yönelimlerini yasal yollarla seçilmiş politikacılara dayatan gizli bir güç anlamına geldiğini görürüz... Bu karanlık güç, ordu, güvenlik birimleri ve siyasi erk gibi kritik noktalara sızan ve seçilmiş hükümetten bağımsız olarak faaliyet gösteren organize bir ağıdır... Kimi zaman bu şebekeye atıfta bulunmak için, “derin devlet,” “paralel devlet,” “gölge devlet” veya “devlet içinde devlet” gibi farklı terimler kullanılır...

4- Bunun yanında hükümetten düşmüş yahut sandıktan çıkamamış bir siyasetçinin, iktidardaki veya sandıktaki başarısızlığına bir günah keçisi bulmak için kullandığı farklı bir tanım daha bulunmaktadır... Diğer bir deyişle, bu tanım, ülkede yolsuzluk, haksızlık veya ihanetin kol gezdiği durumlarda yöneticilerin kendilerini aklamak için kullandığı yanıltıcı bir kavramdır. Yöneticinin, suçu derin devlet adını verdiği hayali güçlerin üstüne yıkmak, böylece insanları, asıl sorumlunun kendisi olduğu ve değiştirilmesi gerektiği gerçeğinden saptırmak için başvurduğu bir hiledir.

5- Bir görüşe göre de müstemlekelerdeki derin devlet, sömürge rejimlerinin dizginlerini elinde tutan, bazı yöneticileri iktidarda tutup bazılarını görevden alan emperyalist güçlerdir.

İkincisi: En kabul gören tanım

1- Bu tanımlar dikkatlice incelenip içerikleri üzerinde enine boyuna düşünüldüğünde, en geçerli tanımın şu olduğu görülür: Bir ülkede derin devlet, etkili güç odakları demektir. Bu güç odakları, siyasi-ekonomik güç odakları da olabilir yahut içeride veya dışarıda o ülkenin vatandaşı olan nüfuzlu aristokrat aileler de olabilir... Bu güç odakları, resmi olarak devletin kurumları içinde yer almazlar ama gizli veya örtülü bir şekilde devlete etki ederler... İsteklerini yaptırmak veya devlet kurumlarını değiştirmek için devlete faal ve etkin bir şekilde baskı uygularlar.

2- Yöneticinin, yolsuzluk suçlamalarından kurtulmak ve bu suçlamaları derin devlet adını verdiği başka bir merciinin üstüne yıkmak için kamuoyunu kandırmasına yani kendi yönetim beceriksizliğinin ve yolsuzluğunun faturasını keseceği bir günah keçisi yaratmasına gelince, bu manipülasyonun 'derin devlet' olarak adlandırılması doğru değildir. Çünkü bu kavram, karşıt güçlerin değil bizzat yöneticinin uydurduğu bir şeytanlıktır.

3- **Sömürgeci devletlerin derin devlet olarak tanımlanması da keza doğru değildir.** Çünkü sömürgeci ülkeler, sömürgelerinde doğrudan kontrolü elinde tutan yabancı güçlerdir. Yerel seçilmiş hükümetten gizli olarak faaliyet yürüten yerel güç odakları değildirler.

Üçüncüsü: Kavramın daha iyi anlaşılması için bazı ülkelerdeki derin devlet örneklerine bir göz atalım:

1- Türkiye

A- Derin devlet kavramı ilk kez Türkiye'de ortaya çıktı. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde Batılı fikirlerden etkilenen İttihat ve Terakki subayları, 1909 yılında darbe yaparak Sultan II. Abdülhamid'i tahttan indirdiler ve yerine yetkileri kendi yetkilerinden daha az olan kardeşi V. Mehmet Reşad'ı halife olarak atadılar.

* **Bu gelişme, halifeden daha güçlü,** halifenin iktidarda kalıp kalmaması üzerinde açıkça etkili olan ama Hilafet ve İslami yönetimi ortadan kaldırmayan bir güruhun ortaya çıkışının başlangıcı oldu. Gerçekte onlar, devlet içinde devlet yani gizli bir derin devlet değillerdi. Görünür bir şekilde devlet içindeydiler fakat iktidarın dizginleri onların elindeydi.

B- Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra İngiliz yanlısı Mustafa Kemal iktidarı ele geçirdi. Ardından Hilafeti ilga etti, Şeriat ve kanunlarını yürürlükten kaldırdı. Cumhuriyet'i ilan edip onu seküler temeller üzerine inşa etti. İslami yönetim ve hatta 'harf devrimi' gibi İslami sembollere karşı devrimler gerçekleştirdi. Türk dilinin yazımını Arap alfabesinden Latin alfabesine değiştirdi. 'Kıyafet devrimi' ile Batılı kıyafetleri getirdi vs... İşte böylece, cumhuriyeti ve laikliği korumak, İslam'ın yeniden iktidara dönmesini ve Hilafetin yeniden kurulmasını engellemek için ordu ve güvenlik güçlerini belirli kriterlere göre tesis etti... Böylelikle ordu, iktidarın dizginlerini elinde tutan, Kemalizm'den sapma gördüğünde müdahale eden ve aynı zamanda İngiltere'ye bağlılığı da koruyan bir güç haline geldi... Kemalist rejimin baskısı ve İngiltere'nin desteği, bu rejime karşı bir derin devletin ortaya çıkmasını engelledi.

C- Erdoğan, seçim sandığından çıkan sonuçların rüzgarıyla ve Amerika'dan aldığı siyasi, mali ve ekonomik destekle iktidara geldiğinde, laikliğin bekçiliğini yapan İngiliz yanlısı generallerin, devletin bel kemiğini oluşturduklarını ve isterlerse kendisine darbe yapabileceklerini gördü. Bu yüzden demokrasi ve özgürlükleri teşvik etti. Darbe yapmalarını engellemek amacıyla generalleri halkın meşruiyet gücüyle çepeçevre kuşattı. Bu arada Amerika da mali ve ekonomik yardımlarıyla Türklerin iştahını kabarttı. Erdoğan ise bu askerlerden korkuyor, sayılarının çok fazla olması ve yıllardır ordunun sinir damarlarına hükmetmeleri nedeniyle onları görevden alamıyordu. Ancak kısa süre içinde Erdoğan, Türk yaşamında 'demokrasi' ve ekonomik başarı başlıkları altında yeni bir gerçeklik oluşturdu. Bu gerçeklik darbe girişimlerine karşı adeta bir kalkan işlevi gördü.

* İşte bu dönemde, devlet kurumları içinde, özellikle de ordu içinde gizlice faaliyet yürüten ve seçilmiş Başbakan Erdoğan'ın yönelimlerine ayak direyen, karşı çıkan, sabote etmeye çalışan bir derin devletin var olduğu nitelemesi doğru bir nitelemedir. Bu derin devlet, işlerin kusursuz ilerlediğini ve herkesin anayasaya ve hukuka bağlı olduğunu sanan yüzeysel bakış açısına sahip olanlar için, alametleri belirsiz bir ağ konumunda idiler. Bu Türk derin devleti, ordu, yargı ve bakanlıkların kılcal damarlarına sızdığı gibi hem devlet dışında kalıp muhalefeti temsil eden laik partilerle hem de Londra'daki merkezle doğrudan temas halindeydi. Gizlice toplanıp Erdoğan rejimi ile ilgili meselelerde görüş alverişinde ve istişarelerde bulunuyorlardı. Nihayetinde 2016 yılında darbe yapmaya karar verdiler ama başarısız oldular. Ardından bunu fırsata çeviren Erdoğan, orduyu, yargıyı, bakanlıkları bu yapılanmanın uzantılarından ilmek ilmek temizlemeye başladı ve bu tasfiye baltası ta üniversite kürsülerine kadar indi! Böylece Erdoğan, Türk ordusunun içindeki İngiliz yanlısı derin devleti büyük oranda tasfiye etmeyi başardı. Kökünü kurutmaya ramak kalmıştı hatta! Eskisi kadar güçlü olmasalar da, rejim karşıtı "derin devletin" geçmişini yeniden canlandırmaya çalışan artçıları ve artıkları hala mevcut.

2- Amerika

A- Amerikan yönetim sistemi aslında iki ayrı katmandan oluşur: Birinci katman, halkın meşru temsilcisi olup, başkan ve kongre üyelerini seçen halkın iradesini uygulamaya çalışan bir görünüm sergiler. Bu yüzden devlet, dışarıdan bakıldığında 'demokratik' bir devlet görüntüsü verir. Ama gel gör ki, bu meşru katman, ülkenin politikalarını, görünmeyen ve seçimle işbaşına gelmemiş yani "demokratik" sisteme göre meşru olmayan perde arkasındaki ikinci katmanın istekleri doğrultusunda yönetmek zorundadır. İşte perde arkasındaki bu ikinci katmana 'derin devlet' deniyor. Bu katmanın bireyleri, yani derin devletin temsilcileri, devlet kurumlarının kilit noktalarını kontrol eden kişilerdir ve kontrol ettikleri kurumlar, bu kişiler olmadan asla birinci katmanın parametrelerine göre hareket edemezler. Çünkü son derece kritik ve stratejik pozisyonlarda bulunmaktadırlar. Amerika'daki bu kişiler ya büyük sermayedarlardır ya da onların temsilcileridir. Zira Amerika'daki büyük sermayedarlar, devlet kurumlarındaki üst düzey yetkililerin, kendi çıkarlarını savunmalarını isterler ve çıkarlarını yürütmek için devletin tepesindeki bu yetkililerle sürekli irtibat halinde kalmaya özen gösterirler. Örneğin, finans şirketleri, vergi dairelerinde, silah şirketleri, Pentagon ve Dışişleri Bakanlığı'ndaki askeri ihale departmanında, ilaç şirketleri de Sağlık Bakanlığı ve devlet sigorta departmanında kendilerine yakın adamların bulunmasını isterler. Böylece zamanla çok uluslu şirketler, kilit görevlerdeki bu adamları ve lobi grupları sayesinde Amerika'da devleti fiili olarak kontrol altına almayı başarmışlardır.

B- İşte Amerika'daki siyasi sistemin gerçekliği budur. Buna göre, büyük sermaye sahipleri ve dev şirketler, Amerika'daki derin devletin kaynağı, can damarı ve canlı kökleridir. Derin devlet, devletin politik yönelimlerinin arkasındaki gizli ve gizil güçtür. Devletin yönelimleri, söz konusu şirketlerin çıkarlarına ters düştüğünde, kritik pozisyonlardaki bürokratları bu yönelimlere direnç göstermeye iten de yine bu güçtür. Bu tanımlamaya göre, devlet aygıtının hem içinde hem de dışında konumlanmasıyla birlikte, asıl faaliyet alanı finans ve iş dünyası ve sanayi sektörleridir. Fakat faaliyeti, Amerika'daki devlet kurumlarında daha belirgindir.

C- Donald Trump 2016 yılında başkan olduğunda, devletin üst düzey bürokratlarının, çeşitli ajansların özellikle de güvenlik kurumlarının homurdanması ve hoşnutsuzluğuyla karşılaştı. Politikalarına karşı bir direnç sergilendiğini ve karşı çıkıldığını fark etti. Bu direnç zamanla ABD devleti içinde güçlü bir direnişe dönüştü, adeta isyan boyutuna ulaştı. Güvenlik ve istihbarat servisleri tarafından Trump ile ilgili kompomat bilgileri sızdırma vakaları tavan yaptı... Ardından, Rusya'nın seçimlere müdahalesi davası başta olmak üzere hakkında dava üstüne dava açıldı. Kongre'de soruşturmalar fırtınası koptu, azil girişimleri start aldı. ABD Adalet Bakanlığı, en amansız hasımlarından biri haline geldi! Trump'a yönelik hamleler yalnızca devlet kurumları ile sınırlı kalmadı. Örneğin, COVID-19 aşısını bulan ilaç firmaları, Trump'ın bu buluşlarını seçimlerde bir koz olarak kullanmasını engellemek amacıyla 2020'nin sonunda Biden'ın kazandığı açıklandıktan sonra ancak buluşlarını kamuoyuna açıkladılar... Başkan, kendisine karşı faaliyet yürüten bu gizli ve örgütlü güçle yaşadığı sorunlar nedeniyle seçim sonuçlarına itiraz etti. Sonuçları tanımadı, seçimlerin hileli olduğunu ve zaferinin çalındığını savundu. Yüksek Seçim Komisyonu'nu da düşman listesine ekledi. **Başkanlık görevinden ayrıldıktan sonra Trump, 2023 yılında Teksas'ta ilk resmi kampanya mitinginde seçmenlere hitaben yaptığı konuşmada, "Ya derin devlet Amerika'yı yok eder ya da biz derin devleti."** ifadesine yer verdi. Trump'ın ilk başkanlık dönemindeki o Amerikan tablosuna ve gerçekliğine dikkatlice baktığımızda, seçilmiş başkanın değişim yapmasını engelleyen gizli bir gücün varlığına dair anlatılanların, aslında Amerikan yönetim sistemindeki bir gerçekliği ve realiteyi yansıttığını görürüz.

D- 21 Mart 2023 tarihinde Trump, bir video mesajında 10 maddelik bir plan açıkladı. Videoda, "ABD derin devletini tamamen sileceğim, halkın kontrolündeki, halk için olan bir yönetimi yeniden kuracağım." ifadelerini kullandı. (21.03.2023 İngiliz Daily mail)

İşte Amerika'daki siyasi sistemin gerçekliği budur. Buna göre, büyük sermaye sahipleri ve dev şirketler, Amerika'daki derin devletin kaynağı, can damarı ve canlı kökleridir. Derin devlet, devletin politik yönelimlerinin arkasındaki gizli ve gizil güçtür. Devletin yönelimleri, söz konusu şirketlerin çıkarlarına ters düştüğünde, kritik pozisyonlardaki bürokratları bu yönelimlere direnç göstermeye iten de yine bu güçtür. Bu tanımlamaya göre, devlet aygıtının hem içinde hem de dışında konumlanmasıyla birlikte, asıl faaliyet alanı finans ve iş dünyası ve sanayi sektörleridir. Fakat faaliyeti, Amerika'daki devlet kurumlarında daha belirgindir.

3- İngiltere

İngiltere'de de bir derin devlet mevcuttur. İngiltere'de yönetim sistemi, Muhafazakâr Parti tarafından temsil edilmekte olup bu parti, Britanya aristokrasisinin köklü aileleri ve büyük sermaye sahiplerinden oluşmaktadır. Söz konusu kesim, ülkenin gerçek yöneticileridir. Ancak açıkladıkları yönelimler zaman zaman devleti krizlere sürüklemekte ve ulusal çıkarlara zarar verebilmektedir. Bu nedenle Muhafazakâr Parti'nin ara vermesiyle birlikte iktidar, İşçi Partisi'ne geçmektedir. Bu durumda İşçi Partisi'nin misyonu, krizleri çözmek ve ülkenin çıkarlarına daha fazla hâlel gelmesini önlemektir. Görevini tamamladıktan sonra da usulca sahneden çekilir. Son zamanlarda tanık olduğumuz Muhafazakâr Parti'nin aldığı ağır yenilgi ve İşçi Partisi'nin ezici zaferi, aslında tamamen Muhafazakârların eseridir. Zira Brexit sonrası İngiltere, ciddi bir ekonomik kriz yaşamaktadır. Avrupa Birliği'nden ayrılma kararı bile, Brexit referandumundaki hesap hatasının bir sonucudur. Bu krizin mimari Muhafazakârlar olduğu için, şimdi onu çözmek de İşçi Partisi'ne düşüyor.

İngiltere'deki derin devlet, köklü aileler ve zengin hanedanlardan oluşmaktadır. Bu kesim, Britanya'nın gerçek yöneticileridir. Bir kenara çekilip İşçi Partisi'ni sahneye sürmeleri bile, Muhafazakârların sebep olduğu bir krizi çözmek içindir. İngiltere'de "derin devlet", iktidarı oldukça kolay ve pürüzsüz bir şekilde kontrol etmektedir. Diğer bir deyişle, İngiltere'nin köklü ve zengin aileleri, bizzat kendileri yönetseler de, yönetmek için başka bir partiyi 'kiralasalar' da, iktidarın kaynağı ve bekçileridir. Bu kontrolü pürüzsüz ve sorunsuz bir şekilde sürdürebilmek için, "etkin iktidarın kaynağı" ve "canlı kökleri" söylemleri, değişimi reddeden, eski ve geçmişi yücelten

değerleri yaymaktadır... İngiltere halkının kraliyet ailesine, haberlerine, yaşam öykülerine, prenslerin doğum günlerine ve yaşam tarzlarına yoğun ilgi göstermesi ve magazin konusu haline getirmesi bunu ortaya koyuyor...!

Özetle:

* Derin devlet, yerleşik düzen üzerinde etkili olan bir güçtür, içerideki ya da dışarıdaki yerel aktörlerden oluşan, ülkedeki iktidar sınıfını değiştirmek veya zayıflatmak amacıyla ona karşı gizli veya örtülü bir şekilde faaliyet yürüten bir ağıdır.

* Eğer bu ağ, o ülkenin iç unsurlarından değil de yabancı bir güçten, örneğin ülke halkına karşı faaliyet yürüten sömürgeci bir devletten veya düşman bir devletten oluşuyorsa, bu durumda bu güç, derin devlet olarak nitelendirilmez. Daha çok sömürgecilik, savaş ve saldırganlık gibi kategorilerde ele alınır.

* Benzer şekilde, eğer bu ağ, iktidar sınıfı tarafından, devlet ve planlarına karşı yürütülen faaliyetleri üzerine yıkmak için kurulmuşsa, diğer bir deyişle eğer bu ağ, yöneticiyi aklamak, yolsuzluklarını ve becerisizliklerini kamuoyundan gizlemek için yöneticinin işlediği bu suçları, kendi ürettiği hayali bir ağa yüklemek üzere kurulmuşsa, bu durumda bu ağ da derin devlet olarak nitelendirilmez.

* Kısaca özetlemek gerekirse, derin devlet, bir ülkenin iç veya dış unsurlarından oluşan ve mevcut iktidarı değiştirmek ya da zayıflatmak amacıyla faaliyet gösteren bir ağıdır. Bu anlamda, derin devlet olgusu yalnızca pozitif hukukun hüküm sürdüğü ülkelerde mevcuttur. Çünkü bu ülkelerde, istedikleri yönetim biçimi hakkında farklı görüşlere sahip iç veya dış ağlar olabilir, buna bağlı olarak da istenilen beşerî yönetimin türü hakkında aralarında çatışma yaşanabilir.

* Eğer yönetim, Âlemlerin Rabbi'nin hükümlerine dayanıyorsa, o zaman yurt içindeki veya yurt dışındaki Müslümanlar arasında, İslami yönetimi farklı yönetim sistemleriyle değiştirmeye çalışan bir derin devlet yapılanması varlık göstermez. Yurt içinde veya yurt dışında çalışan Müslümanların sömürgeci veya saldırgan bir dış güç tarafından sevk ve idare edildiği haller müstesnadır. Her iki durumda da daha önce ifade ettiğimiz gibi, söz konusu güç derin devlet olarak değerlendirilmez.

Bu yüzden, Pakistan, Bangladeş, Mısır ve benzeri bazı Müslüman ülkelerde yaşanan veya yaşanmakta olan değişimler ve darbelerin arkasındaki güçler, derin devlet olarak nitelendirilemez. Zira ajanı ülkelerdeki olayları yönlendiren bizzat sömürgeciliktir!

* Şayet pozitif hukukun hüküm sürdüğü bir Müslüman ülkesinde bir hareket, Müslüman ülkesindeki o pozitif hukuku, İslami Raşidi Hilafet yönetimine değiştirmek için faaliyet yürütüyorsa, bu hareket derin devlet olarak adlandırılmaz. Aksine Allah Subhânehu ve Teâlâ ve Peygamber Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e yardım ehlerinden kabul edilir.

Biz, Raşidi Hilafetin yeniden kurulması ve böylece İslam ve Müslümanların izzet bulması, küfür ve kâfirlerin zelil hale gelmesi için Allah Subhânehu ve Teâlâ'dan yardım ve başarı niyaz ediyoruz.

“Allah, içinizden, iman edip de salih ameller işleyenlere, kendilerinden öncekileri egemen kıldığı gibi onları da yeryüzünde mutlaka egemen kılacağına dair vaatte bulunmuştur.” [Nur 55]

H.06 Zilkade 1446
M.04 Mayıs 2025